

22.9.2022

Poronhoitolain 53 §:n mukaiset neuvottelut hallituksen esityksen luonnoksesta vuoden 1923 luonnonsuojelulain nojalla perustettuja kansallispuistoja, luonnonpuistoja ja eräitä luonnonsuojelualueita koskevien lakien muuttamisesta: Mallan luonnonpuisto

Kokousaika: 22.9.2022 klo 10.00-11.30

Kokouspaikka: Teams

Osallistujat: Ilona Latsa, YM, erityisasiantuntija
Roosa Kellokoski, YM, asiantuntija
Jenni Korhonen-Pereira Coutinho, YM, hallitussihteeri
Anni Kuoppamaa, YM, korkeakouluharjoittelija
Juha Tornensis, Käsivarren paliskunta, poroisäntä
Anni-Kristiina Juuso, Käsivarren paliskunta

Asialista:

1. Neuvottelun avaus ja järjestäytyminen

Aloitettiin kokous klo 10:03.

Ilona Latsa ehdotti Jenni Korhonen–Pereira Coutinhon puheenjohtajaksi. Hyväksyttiin ehdotus.

2. Osallistujien ja neuvotteluedellytysten toteaminen

Osallistujat esittäytyivät.

Todettiin, että ympäristöministeriön neuvotteluedellytykset ovat olemassa.

Todettiin, että paliskunnan neuvotteluedellytykset ovat olemassa.

3. Asialistan hyväksyminen

Hyväksyttiin asialista.

4. Mallan luonnonpuistoa koskevat lakiehdotusluonnokset, YM

Ilona Latsa esitteli lakiesityksen valmistelutilannetta syyskuussa 2022. Lausuntokierros on päättynyt 23.8. Ympäristöministeriö käy nyt läpi lausuntopalautetta ja tekee tarvittavia muutoksia esitykseen.

Mallan luonnonpuisto on perustettu lailla eräiden luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtionmaille (83/1938). Mallan luonnonpuiston rauhoitussäännökset on annettu asetuksessa eräistä valtion omistamille alueille perustetuista kansallispuistoista ja luonnonpuistoista

(932/1981). Käsillä olevassa lakiehdotusluonnoksessa rauhoitussäännökset saatettaisiin asetustasolta laintasolle.

Mallan luonnonpuistoa koskevat säännökset sisältyvät lakiehdotusluonnokseen eräiden luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtionmaille annetun lain muuttamisesta. Lakiin lisättäisiin uusi 4 a §. Viittaussäännön mukaan Mallan luonnonpuistossa kielletyistä toiminnoista sekä rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista säädettäisiin uudessa luonnonsuojelulaissa (4 a § 1 mom.). Poronhoito olisi Mallan luonnonpuistossa jatkossa sallittua. Lausuntokierroksen esitysluonnokseen sisältynyt kirjaus ”poronhoito on järjestettävä siten, että alueen luonnonarvot eivät vaarannu” poistettaisiin lausuntopalautteen pohjalta.

4 a §:n 2 momentissa säädettäisiin, että Metsähallitus voisi rajoittaa porojen laiduntamista alueen lajien ja luontotyyppien turvaamiseksi ja tässä tarkoituksessa rakentaa poroaitoja. Momentin muotoilu on ollut tarpeen lausuntopalautteen pohjalta muokata ja momentille on luonnosteltu uusi muotoilu. Luonnoksessa sana ”luontoarvot” olisi täsmällisemmässä muodossa ”lajit ja luontotyypit”. Pykälään tarkennettaisiin, että rajoittamisesta aiheutuvat aitaamis- ja muut kustannukset suoritettaisiin valtion varoista. Lausuntopalautteissa sekä oikeusministeriö että Käsivarren paliskunta pitivät tärkeänä, että laissa turvattaisiin kuulemismenettely mahdollisten rajoitusten yhteydessä. Tästä syystä poronhoidon rajoittaminen ja aitojen rakentaminen tulisi toteuttaa vuorovaikutuksessa asianomaisten paliskuntien ja saamelaisyhteisöjen sekä yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa siten, että saamelaisten perinteinen tieto on osa rajoitusten ja aitojen suunnittelun tietoaineistoa. Esitetty sanamuoto vastaisi asiallisesti uuden luonnonsuojelulain 57 §:ää hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnasta. Paliskuntien keskeinen rooli osallistamisessa ja vuorovaikutuksessa turvattaisiin.

Lausuntopalautteessa tuotiin esiin, että hallituksen esityksen perusteluja olisi syytä tarkentaa. Jatkovalmisteluvaiheessa tuotaisiin esiin tarkempi kuvaus Mallan luonnonpuiston nykytilasta sekä perusteltaisiin huolellisemmin, mitä syitä poronhoidon rajaamiselle voisi mahdollisesti olla ja missä tilanteissa rajaaminen olisi välttämätöntä. Mikäli poronhoitoa Mallassa rajoitettaisiin, kynnys olisi korkea, sillä kyse olisi perusoikeuksien rajoittamisesta. Poronlaiduntamisen rajoituksen tulisi olla suojelun kannalta välttämätöntä ja tehokasta sekä laajuudeltaan oikeasuhtaista. Laidunnusta rajoitettaisiin vain siten kuin se olisi ehdottoman välttämätöntä lajien ja luontotyyppien turvaamiseksi. Laidunnusta rajoitettaisiin vain sinä aikana kuin se on välttämätöntä ja mikäli porolaidunnusta olisi mahdollista jossain määrin jatkaa, se tulisi varmistaa. Käytännön toteutus tapahtuisi Metsähallituksen, paliskunnan ja paikallisen saamelaisyhteisön yhteistyönä.

Mahdollinen poronlaiduntamisen rajoittaminen liittyisi keskeisesti Suomen valtion EU:n luontodirektiiviä koskeviin jäsenvaltiovelvoitteisiin. Mallan luonnonpuisto kuuluu luontodirektiivin mukaiseen Natura 2000 –verkostoon. Luonnonsuojelulain 64 a §:ssä (uuden luonnonsuojelulain 34 §) säädetään heikentämiskiellosta. Pykälän mukaan jäsenvaltiot eivät saa merkittävästi heikentää Natura 2000 –verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja. Heikentyminen voi olla mm. lajin elinympäristön heikentymistä sekä luontotyyppin tai lajin elinympäristön kattaman pinta-alan kaventumista.

Mallan luonnonpuistossa toteutettujen kartoitusten (kesät 2021-2022) tulosten mukaan Mallalla erityisesti lehtojen ja tunturikoivikkojen tila on heikentynyt ja myös pinta-alat ovat mahdollisesti pienentyneet korkean laidunnuspaineen vuoksi. Lehdoissa kukkivat ruohokasvit ovat

korvautuneet heinillä ja tunturikoivikot eivät ole kyetneet uusiutumaan mittarituhojen jälkeen. Jatkossa olisi voitava tasapainotella valtiota velvoittavan luontodirektiivisääntelyn sekä alkuperäiskansaoikeuksien välillä. EU:n jäsenvaltiona Suomen täytyy estää lajien ja luontotyyppien heikentyminen.

Lisäksi lakiin lisättäisiin viittaussäännös uuteen luonnonsuojelulakiin, jonka mukaan mm. liikkumisen rajoittamisesta, hoito- ja käyttösuunnitelmasta, luonnonsuojelualueen rajojen määrittämisestä ja merkitsemisestä sekä alueen liittämisestä valtion luonnonsuojelualueeseen noudatettaisiin uuden luonnonsuojelulain säädöksiä (4 b §). Säännökset olisivat jatkossa yhdenmukaiset kaikissa kansallis- ja luonnonpuistoissa.

5. Keskustelu ja paliskunnan näkemykset

Juha Tornensis Käsivarren paliskunnasta kertoi, että poronhoidon kieltäminen on ollut iso rasite paliskunnan toiminnalle sekä alueen siidoille vuosikymmenten ajan, ja asiasta on neuvoteltu jo pitkään. Mallan alue on ollut kovan laidunnuksen alla jo 1800-luvulla porojen kesälaidunten niemekkeenä. Malla on maastollisesti hyvää aluetta porojen kesälaidunnukselle, pienet aitaustoimet ovat riittäneet. Paimennus on tapahtunut aikoinaan kota-asumisella, koirilla ja risuaidoin. Ruotsi – Suomen suurruhtinaskunnan rajasulku tapahtui vuonna 1899. Siitä huolimatta Suomen puolelle jääneet poronhoitajat käyttivät Norjan puolta kesälaidunalueena vielä 1950-luvulla ja Mallan lumilla poroja on ollut paljon. Myös urosporoja on ollut alueella suhteessa enemmän ennen. Kilpisjärven seutu on ollut strateginen alue, erityisesti Saanan puolinen alue, jossa on ollut paljon kotapaikkoja. Viime vuosina Mallan laidunnuspaine on ollut runsaampaa. Norjan porot tulevat elokuussa laiduntamaan Mallaan, mikäli paliskunnan poroja ei ole alueella. Puhuttaessa porojen laiduntamisesta ja määrästä, keskusteluun tulisi yhdistää petomäärien ja ihmistoiminnan rajoittaminen lähialueilla.

Käsivarren paliskunnan edustaja Anni-Kristiina Juuso katsoi, että 4 a §:n 2 momentti ei vastaa Käsivarren paliskunnan antamaa lausuntoa. Pykälä ei ole riittävän tarkkarajainen, vaikka kyse on perusoikeuksien rajoittamisesta. Lajit ja luontotyypit –kirjauksesta tulisi ilmetä, että se perustuu Natura 2000 -alueiden sääntelyyn. ”Asianomaisten paliskuntien” kohta tulisi korjata muotoon ”asianomaisen paliskunnan”. Natura 2000 -direktiiveihin vetoaminen vaikuttaa olevan hätävarjeluun liioittelua. Koko saamelaidun kotiseutualue on Natura 2000 -aluetta. Olisi katsottava myös muita Natura 2000 -alueita, ei vain Mallaan. Lisäksi Ruotsissa on suuri Natura 2000 -alue Mallaan vastapäätä (Pältsa), eikä ongelmaa poronhoidon kanssa ole. Pelkällä Natura-sääntelyllä perusteleminen on vaikeaa.

Juuso kysyi, olisiko Mallassa tehty kartoitukset voitu toimittaa myös heille. Vapaan ennakkotietoon perustuvan suostumuksen periaate edellyttää, että poronhoitolain 53 §:n neuvotteluissa paliskunnalla tulisi olla sama tieto käytettävissään. Entä voitaisiinko kiistatta osoittaa, että heinäkasvuston korvaantuminen on poronhoidon syytä? Mittarivahinkojen osalta Juuso kertoi, että Ruotsin puolella on ollut myös tuhoja. Siellä koivikko ei ole vielä palautunut uudeksi siitä huolimatta, että alue ei ole niin rajattu kuin Malla ja poronhoidon paine ei siellä kohdistu yhtä pienelle alueelle. Ajatus siitä, että poro ei kuulu Mallaan, on elänyt jo vuosikymmeniä. Luonnonkansana ei ole hyväksyttävä ajatus, että poro olisi luonnossa pahasta, se on luonnoneläin. Pältsassa Ruotsissa on kovaakin laidunnusta ja vasontapaikkoja, mutta samat kasvit menestyvät. Juuso totesi, että Mallan alueella on ollut korona-aikaan suuri määrä turisteja. Myös muut kuin poronhoidon vaikutukset tulisi arvioida.

Juuso totesi, että tutkijoiden mukaan ei voida kiistatta sanoa poron olevan puistossa pahasta. Malla on laitettu purkkiin jo kauan sitten, ja voidaan kysyä, onko tämä kehitys ollut Mallan omien prosessien mukaista. Juuso korosti, että pohjoisin osa Käsivarresta on ollut aina saamelaiselle poronhoidolle tärkeä olemassaolon ehto. Kilpisjärven kylän laajentuminen hallitsemattomasti, kuten on tapahtunut erityisesti viimeiset kymmenen vuotta, aiheuttaa painetta Mallalle porojen luonnollisten maiden hävitessä vuosi vuodelta rakentamisen ja ihmisten tieltä.

Tornensis lisäsi, että on keskustelu paljon siitä, mikä on porojen ihanteellinen määrä. Sitä on vaikea toteuttaa. Tällä hetkellä porojen laidunnustekniikassa on tiettyjä ajanjaksoja, jolloin laidunnus on kovempaa ja joskus huomattavasti pienempää, sen tarkka rajoittaminen on hankalaa. Se edellyttäisi isoja operaatioita ja palkkauksia. Laidunnus perustuu luonnonoloihin sekä kulloiseenkin paimennustarpeeseen. Tarkka rajoittaminen on myös vaikea yhteisön järjestyksen ylläpitämiseen ja paimennustarpeeseen vaikuttava tekijä. Poronhoitoa ei voida ohjata yhteisön ulkopuolelta, koska se aiheuttaa sekasortoa yhteisön sisällä poronhoidon tapahtuessa saamelaisten perinteen mukaan siidoissa. Valtion väliintulo aiheuttaa epätasapainoa siidajärjestelmässä, jos se esimerkiksi suosii toista ja vähentää toiselta.

Ympäristöministeriö vastasi, että lakiesityksessä ei ole tarkoitus vahvistaa vastakkainasettelua vaan huomioida porolaidunnuksen hyödyt, liiallisen laidunnuksen haitat sekä turvasaamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana. Porot ovat osa Mallan luontoa ja poronhoidossa on havaittu myös ekologisia hyötyjä, kuten pusikoitumisen estyminen ja ravinteiden kierron edistäminen. Kyse on tasapainon löytämisestä Mallan luontoarvojen sekä saamelaisten poronhoitokulttuurin säilyttämiseksi. Tarkoitus ei ole, että porojen laidunnus Mallalla kiellettäisiin täysin. Malla on luonnonarvoiltaan erityinen, maaperän kalkkipitoisuus ja pohjoinen sijainti ovat synnyttäneet edustavia ja ainutlaatuisia luontotyyppejä. Porolaidunnukseen ja porojen liikkumiseen vaikuttavat monet tekijät, kuten valtioiden raja-aidat, matkailu, kylän kehittyminen sekä tähän liittyvä laidunmaiden pirstaloituminen. Näihin kysymyksiin ei kuitenkaan ole mahdollista tässä lakiesityksessä vaikuttaa, vaan esitys koskee hyvin rajatusti Mallan luonnonpuistoa. Petojen poistaminen Mallasta tulisi mahdolliseksi uuden luonnonsuojelulain 51 §:n mukaisella tavalla.

Tornensis kommentoi, että Käsivarren paliskunta on yrittänyt hakea lupaa poistoon Natura-alueella (ahma, ilves, merikotka, maakotka), mutta ei ole saanut lupaa johtuen Naturasta. Tiedossa jo on, kuinka mahdotonta tämä on toteuttaa käytännössä.

Ympäristöministeriöstä todettiin, että saamelaisten kotiseutualueella on laajoja Natura-alueita, ja tarve muidenkin alueiden tarkastelulle voi olla tarpeen. Viimeisen 10 vuoden aikana Mallassa on kuitenkin havaittu melko dramaattinen muutos Natura-tarkasteluissa ja porojen määrä on kasvanut alueella merkittävästi. Muutokset luonnossa johtuvat poronlaidunnuksen merkittävästä kasvusta. Kun Natura-arvojen heikentymistä tarkastellaan kymmenen vuoden takaiseen, Natura-suojeluperusteisten arvojen heikkeneminen on ollut suhteellisen nopeaa. Ympäristöministeriö tiedusteleo Metsähallituksesta, onko kartoitustuloksia mahdollista toimittaa paliskunnalle.

Juuso totesi, että rajoitukset tulisi toteuttaa yhteistyössä paliskunnan kanssa. Vaikka Metsähallituksen tiedot eivät olisi julkisia, ne tulee toimittaa paliskunnalle FPIC-oikeuksien perusteella. Neuvottelemine ei ole mahdollista, jos tietoja toimitetaan tiputellen. Juuso tiedusteli, pitääkö ympäristöministeriö aitaamista pääasiallisena rajoituskeinona. Ympäristöministeriö selvensi, että pykälämuotoilussa on noudatettu luonnonsuojelulain 50 §:n 5 momentin vastaavaa kirjausta ("rajoittaa porojen laiduntamista"). Lähtökohta on, että mikäli asia on mahdollista

ratkaista muilla keinoilla, kuten Suomen ja Norjan välisen raja-aidan siirtämisellä tai räkkäsuojien käytöllä, se olisi ehdottomasti ensisijaista. Perusteluihin selvennetään, että aitaaminen on viimeinen ja välttämättömin keino.

Tornensis kertoi seuranneensa Mallan tilaa vuosikymmenet, 1990-luvulla oli suuri porokato. Mallasta uutisoitiin, että poromäärät ovat kasvaneet, vaikka väite ei perustunut tutkittuun tietoon. Metsähallituksen tutkijan mukaan mittarituhosta on elvytty kiitettävästi. Poronhoitoon isketetään surutta väärillä tiedoilla. Se ei edistä yhteistyötä. Viimeiset kymmenen vuotta poromäärä Kilpisjärven alueella on pienentynyt huomattavasti, jopa puolella.

Juuso piti tärkeänä, että perusteluissa selvennettäisiin kyseessä olevan Natura 2000-direktiivien laji- ja luontotyytit. Lisäksi kirjaus ei vastaa riittävää vuorovaikutusmenettelyä. FPIC-oikeudet on huomioitu uudessa luonnonsuojelulaissa, tämä olisi lisättävä esitykseen. Momentin sanamuoto "Metsähallitus voi" ei ole tyydyttävä. Metsähallitus ei voi vain ilmoittaa, että poronhoitoa rajoitetaan. Käsivarren porosaamelaisilla on parhaillaan valituksia käsiteltävänä TSS-komiteassa että YK:n lapsen oikeuksien komiteassa. Valitukset liittyvät voimassa olevaan kaivoslakiin. Paliskunta on valmis puolustamaan oikeuksiaan myös jatkossa.

Ympäristöministeriöstä selvennettiin, että pykälämuotoilussa pyritäisiin tuomaan saamelaisten perinteinen tieto osaksi mahdollisia rajoitustoimia. Rajoitustoimet tehtäisiin yhteistyössä.

6. Yhteisymmärryksen tai erimielisyyden toteaminen ml. jatkoneuvottelun tarve

Sovittiin, että ympäristöministeriö työstää edelleen 4 a §:n 2 momentin sanamuotoa ja pykälän perustelutekstejä sekä toimittaa ne paliskunnalle. Sovittiin, että jatkoneuvottelu järjestetään 27.9. klo 13.30. Sovittiin, että jatkoneuvotteluissa tullaan keskustelemaan myös muista saamelaiskulttuurin harjoittamisen tavoista Mallan luonnonpuistossa.

7. Neuvottelun päättäminen

Kokous päätettiin klo 11.22.